

2 हिमाचलप्रदेशे २०२४ तमे वर्षे
१३.२४ प्रतिशतं वर्धितं
पर्यटनव्यापारम्, २१ लक्षाधिकाः
पर्यटकाः विहारम् अकुर्वन्

3 सोलनजनपदे प्रथमवारं
कोटीरेलस्थानकस्य समीपे
जीवाश्मकाण्डस्य (फॉसिल
स्टेम) आविष्कारः

4 गृहे गृहे संस्कृतम्
योजनायाः फरवरी-सत्रस्य
समापनम् अभवत्

सुभाषितम्

यथा चित्तं तथा वाचो,
यथा वाचस्तथा क्रियाः।
चित्ते वाचि क्रियायां च,
साधुनामेकरूपता॥

हिन्दुधर्मः - जो चित्त (मन) में हो वही
वाणी से प्रकट होना चाहिए और जो
वाणी से प्रकट हो उसके अनुरूप ही
कार्य करना चाहिए। जिनके चित्त,
वाणी और कर्म में एकरूपता होती
है वही साधुजन होते हैं।

प्रतिदिनं नवीनतमं
हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकवार्तापत्रं प्राप्तये
7876636263
Whatsapp संख्या मध्ये
नमो नमः लिखन्तु

To get the latest
himsanskritvartah
Daily Sanskrit Newspaper
every day, write Hello on
7876636263 Whatsapp

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ताः
दैनिकपत्रे व्याकरणात्मक-
अशुद्धिनां कृते सम्बद्धाः
पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य समुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

पञ्चवर्षेषु परस्परव्यापारस्य द्विगुणीकरणस्य, भारते कतरनिवेशकेन्द्रस्य उद्घाटनस्य, भारत-कतरयोः मध्ये मुक्तव्यापारस्य घोषणा

हिमसंस्कृतवार्ताः। भारतं कतरं च
मंगलवासरे स्वद्विपक्षीयसम्बन्धं
'रणनीतिकसहयोगस्य' स्तरं यावत्
उन्नतीकरणं कृत्वा पञ्चवर्षेषु
परस्परव्यापारस्य द्विगुणीकरणस्य, भारते
कतरनिवेशकेन्द्रस्य उद्घाटनस्य, भारत-
कतरयोः मध्ये मुक्तव्यापारस्य घोषणां
कृतवन्तौ। भारत-कतरयोः
वार्षिकव्यापारः प्रायः १४ अरब-डॉलर-
रूप्यकाणां भवति। आगामिषु पञ्चवर्षेषु
तस्य द्विगुणीकरणस्य लक्ष्यं निर्धारयितुं
पक्षद्वयं सहमतम् अस्ति। एते निर्णयाः
अत्र हैदराबादहाउस् इत्यत्र प्रधानमन्त्री
नरेन्द्रमोदी कतरदेशस्य अमीरस्य शेख
तमीम बिन हमद अल थानी इत्यस्य च
द्विपक्षीयशिखरसम्मेलने गृहीताः। द्वयोः

देशयोः वैश्विकक्षेत्रीयभूराजनीतिकविषयेषु
अपि चर्चा अभवत्, यत्र
हमास-इजरायलयोः द्वन्द्वः,
अफगानिस्तान-देशस्य विषयाः च सन्ति
कतरस्य अमीरस्य राज्ययात्रायाः
कालखण्डे द्वे सन्धी, पञ्च ज्ञापनपत्राणि च
हस्ताक्षरितानि, यत्र एकः
द्विपक्षीयसम्बन्धानां उन्नयनस्य विषये
रणनीतिकसहयोगस्तरं प्रति अपरः
द्विगुणकरस्य परिहारविषये च सहमतिः
अभवत्। सभायाः अनन्तरं
विदेशमन्त्रालयस्य सचिवः
(वाणिज्यदूतावासः, पारगमनपत्रम्,
(वीजा) तथा विदेशभारतीयकार्याणि)
अरुणकुमारचटर्जी इत्यनेन
पत्रकारसम्मेलने सूचना प्रदत्ता यत् द्वयोः

देशयोः सामरिकसहयोगे ऊर्जा, व्यापारः,
निवेशः, सुरक्षा च क्षेत्राणि सन्ति।
एतदतिरिक्तं द्वयोः देशयोः
आधारभूतसंरचना, बन्दरगाहः,
नवीकरणीय-ऊर्जा, खाद्यप्रसस्करणं,
रोबोटिक्स, कृत्रिमबुद्धिः च इत्यादिषु क्षेत्रेषु सहकार्यं
वर्धयितुं सहमतिः अस्ति

दशवर्षेभ्यः परं भारतयात्रायां कतरदेशस्य अमीरः

कतरस्य अमीरः शेख तमीम बिन हमद
अल-थानी अन्तिमवारं २०१५ तमस्य
वर्षस्य मार्चमासे भारतम् आगतः। २०२४
तमस्य वर्षस्य फेब्रुवरीमासे यदा
प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी द्वितीयं
कतरयात्राम् अकरोत् तदा सः अमीरं
भारतस्य राजकीयभ्रमणं कर्तुं
आमन्त्रितवान् आसीत्। कतर-अमीरस्य
सह उच्चस्तरीयः प्रतिनिधिमण्डलः अस्ति,
यत्र मन्त्रिणः, वरिष्ठाधिकारिणः,
व्यापारनेतारः च सन्ति। आगन्तुकानां
गणमान्यजनानाम् अन्तर्गतं कतरदेशस्य
प्रधानमन्त्री विदेशमन्त्री च अपि सन्ति।

जम्मू-कश्मीरे नूतनापराधिक- विधिनियमानां कार्यान्वयनार्थं समीक्षोपवेशनम् कृतवान्

केन्द्रीय-गृहमन्त्री अमितशाहः जम्मू-कश्मीरे
नूतनापराधिक-विधिनियमानां कार्यान्वयनार्थं नव-
दिल्ल्यां एकं समीक्षोपवेशनम् अध्यक्षितवान्। अस्मिन्
समीक्षोपवेशने जम्मू-कश्मीरस्य उपराज्यपालः मनोज
सिन्हा वर्यः, मुख्यमन्त्री उमर अब्दुल्ला, वरिष्ठाः
अधिकारिणश्च सम्मिलिताः अभूवन्। उपवेशने जम्मू-
कश्मीरे आरक्षिबलस्य, कारागाराणां,
आपराधिकाभियोजनस्य विभिन्नानां नूतनानां
प्रावधानानां कार्यान्वयनस्य तेषां वर्तमान-रूपस्य च
समीक्षा विहिता। उपवेशनस्य अनन्तरं सञ्चार-
माध्यमानां वार्ताहरैः साकं सम्भाषमाणः मुख्यमन्त्री
उमर अब्दुल्ला प्रावोचत् यत् एतेषां नूतन-विधि-
नियमानां विषये जम्मू-कश्मीरस्य जनेषु जागरूकता-
वर्धनार्थं प्रयासाः करिष्यन्ते।

सर्वकारेण सर्वकारीयेषु आभासीयेषु मञ्चेषु समान-दृश्याभिज्ञानस्य स्थापनार्थं एका महती मार्गदर्शिका विरचिता

हिमसंस्कृतवार्ताः। प्रशासनेन
डिजिटल ब्रांड इत्यस्य आभासीय
उत्पादनस्य अभिज्ञानार्थं मैनुअल
विधानं प्रख्यापितम् अस्ति।
यस्योद्देश्यः प्रशासनस्य वेब-
फलकानां डिजिटल प्लेटफॉर्म
इति आभासा-द्वीय-मञ्चानां च
एकरूपतायाः आपादनं वर्तते।
सूचना-प्रौद्योगिकी-राज्य-मन्त्री
जितिन प्रसादः नव दिल्लीयाम्
एतद् मैनुअल आख्यं विधानं
प्रवर्तितवान्। अस्य मैनुअल-
विधानस्य माध्यमेन सर्वकारेण
सर्वकारीयेषु आभासीयेषु मञ्चेषु
समान-दृश्याभिज्ञानस्य
स्थापनार्थं एका महती
मार्गदर्शिका विरचिता अस्ति।
एतद् मैनुअल विधानं
सर्वकारीय-वेब-फलकेषु
आभासीय-मञ्चेषु च एकरूपता-

प्रतिपादनार्थं
आचरिष्यति।

सहाय्यम्

सर्वत्र सर्वकारस्य आभासीयां
उपस्थितिम् अपि
सुदृढीकरिष्यति। एतस्मिन्
अवसरे, जितिन प्रसादः
प्रोक्तवान् यत् भारतं
प्रधानमन्त्रिणो नरेन्द्र-मोदिनो
नेतृत्वे आई.टी. महाशक्ति-रूपेण
समुदेति। अमुना विश्वासः
व्यतीकृतः यत् एषः
महत्वाकांक्षी उपक्रमः देशस्य
सभासीय पारिस्थितिकीयं तन्त्रं
सुदृढं कृत्वा प्राविधिकं नवाचारं
वर्धयिष्यति।

भविष्यमाणस्य नासिक- त्र्यम्बकेश्वर-कुम्भस्य सज्जतायै प्रयागराजे महाकुम्भस्य अध्ययनं करिष्यति विशेषदलम्

हिमसंस्कृतवार्ताः ऋचाज्ञा। महाराष्ट्रस्य
नासिकतः वरिष्ठाधिकारिणां विंशति-
सदस्ययुत-दलं सप्तविंशत्यधिक-
द्विसहस्रतमे वर्षे भविष्यमाणस्य नासिक-
त्र्यम्बकेश्वर-कुम्भस्य सज्जतायै
प्रयागराजे महाकुम्भस्य अध्ययनं
करिष्यति। दलमिदं परह्यः प्रयागराजं
सम्प्राप्तम् अथ इदं महाकुम्भे उत्तरप्रदेश-
प्रशासनेन कृतानां प्रबन्धानां विभिन्न-
व्यवस्थानां च निरीक्षणं कृतवान्। कथ्यते
अत्रत्य अनुभवं नासिक-कुम्भस्य
आयोजनाय प्रयुज्यते। अस्य दलस्य
नेतृत्वं नासिक-विभागयुक्तः प्रवीण-
गेडम् इत्येषः करोति, अनेन सह
नासिकस्य जनपदाधिकारी जलज-शर्मा
तथा च आरक्षि-महानिरीक्षकः दत्तात्रेय-
करालेः स्तः।

जलस्तरः निरन्तरं न्यूनः भवति, पर्वतराज्यानां कृते विशेषनीतिः करणीया- मुकेश अग्रिहोत्री

हिमसंस्कृतवार्ता:- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

राजस्थानस्य उदयपुरे आयोजिते द्वितीये अखिलभारतीय- राज्यजलमन्त्रिसम्मेलने हिमाचलप्रदेशस्य उपमुख्यमन्त्री मुकेश अग्रिहोत्री जलसुरक्षायाः दीर्घकालीनस्य वैज्ञानिकस्य च दृष्टिकोणस्य आवश्यकतायाः विषये बलं दत्तवान्। भारत-२०२७ जलसुरक्षितराष्ट्रम् इति विषये स्वसम्बोधने सः जलसंकटं, जलवायुपरिवर्तनस्य प्रभावान्, जलप्रबन्धनं अधिकं स्थायित्वं कर्तुं नवीनता-आधारितसमाधानस्य आवश्यकतां च प्रकाशितवान्। सम्मेलनस्य प्रथमदिने स्वभाषणे उपमुख्यमन्त्री अवदत् यत् जलवायुपरिवर्तनस्य आह्वानानां सम्मुखीकरणं कर्तुं पर्वतराज्यानां कृते विशेषनीतिः निर्मातव्या। असमयवृष्ट्या न्यूनहिमपातस्य कारणेन जलस्रोतसां जलस्तरः निरन्तरं न्यूनः भवति इति मुकेश अग्रिहोत्री अवदत्। वैज्ञानिक- अध्ययनानाम् उल्लेखं कृत्वा उपमुख्यमन्त्री अवदत् यत् हिमालयस्य हिमशैलाः प्रतिदशकं २०-३० मीटर वेगेन द्रवन्ति, येन नदीप्रवाहस्य अनिश्चितता वर्धते, जलसंकटः अपि गभीरः भवति। एतेन पेयजलं, सिञ्चनं, जलविद्युत्- उत्पादनं च गम्भीरः प्रभावः भवति। सः जलवायुप्रतिरोधकनीतिनां, उन्नतवैज्ञानिकहस्तक्षेपाणां च आवश्यकतायां बलं दत्तवान्। सः अवदत् यत् अस्माभिः अस्माकं रणनीतिषु पुनर्विचारः करणीयः भविष्यति। पारम्परिकजलस्रोतसां संरक्षणेन सह आधुनिकप्रौद्योगिकी, नवीनता, विकल्पाः च अस्माभिः विचारणीयाः सन्ति। उपमुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् हिमाचलस्य ६५ प्रतिशतं भागं वनक्षेत्रस्य अन्तर्गतं भवति, यत् केन्द्रसर्वकारस्य अधिकारक्षेत्रे अस्ति, येन विकासपरियोजनानां कृते भूमिः सीमितं भवति। वनसंरक्षणद्वारा हिमाचलप्रदेशस्य जलसंरक्षणे, पर्यावरणस्य, पारिस्थितिकीशास्त्रस्य च रक्षणे महत् योगदानम् अस्ति। प्रतिफलस्वरूपं केन्द्रेण हिमाचलप्रदेशाय विशेषं संकुलं प्रदातव्यं यत् पर्वतीयक्षेत्राणां भौगोलिकं कठिनं च परिस्थितिः अनुकूला भवति। पर्यावरणविषयेषु राज्यस्य प्रतिबद्धतां पुनः उक्त्वा उपमुख्यमन्त्री पर्यावरणस्य स्थायित्वस्य आधारभूतसंरचनाविकासस्य च मध्ये सन्तुलनं स्थापयितुं नीतिशिथिलतायाः विशेषविकासप्रोत्साहनस्य च आवश्यकतायाः उपरि बलं दत्तवान्। तेनोक्तं यत् वयं प्रत्येकं गृहं नलजलं प्रदत्तवन्तः परन्तु प्रत्येकं नलस्य जलं प्रदातुं महदाह्वानम् अस्ति। जलस्य अभावं पूरयितुं अस्माभिः वर्षाजलसङ्ग्रहणं जलस्रोतपुनर्भरणसंरचनाः च

प्रोत्साहयितव्याः अस्य कृते पर्वतराज्येभ्यः विशेषकेन्द्रीयसहायता प्राप्तव्या। सः पर्वतराज्येभ्यः दत्तस्य केन्द्रीयानुदानस्य कृते निर्धारितमापदण्डेषु शिथिलतां कर्तुम् अपि आग्रहं कृतवान्। सः अवदत् यत् पर्वतराज्यानां कृते समग्रदेशस्य कृते एकरूपेण निर्मितनीतिः कार्यान्विता न शक्यते यतोहि पर्वतराज्येषु जटिलभौगोलिकसंरचनायाः कठिनपरिस्थितेः च कारणेन समतलभागस्य तुलनायां पर्वतराज्येषु निर्माणव्ययः अन्यव्ययः च अधिकः भवति। जलजीवनमिशनस्य अन्तर्गतं प्रायः १००० अपूर्णाः पेयजलापूर्तियोजनाः सम्पन्नं कर्तुं सः २००० कोटिरूप्यकाणां आग्रहं कृतवान्। सः उच्चपर्वतीयराज्यानां कृते विशेषवित्तपोषणगावक्षं निर्मातुं प्रस्तावम् अयच्छत् यत् हिमाचलस्य किन्नौरः, लाहौल-स्पीतिः, चम्बा इत्यादीनां आदिवासी- शीतक्षेत्रेषु १२ मासान् यावत् निर्बाधरूपेण जलापूर्तिं सुनिश्चय्य इन्सुलेटेड पाइपलाइन, तापितनलप्रणाल्याः, सौरसञ्चालितपम्पैः च समाविष्टानि फ्रीजविरोधी- जल-आपूर्तियोजनाः निर्मातुं शक्नुवन्ति। सः केन्द्रसर्वकाराद् १२६९.२९ कोटिरूप्यकाणां हिमजलसंरक्षणार्थं निर्मितायाः व्यापकपरियोजनायाः कार्यन्वयनार्थं तथा च प्रायः २००० शुष्क-निष्क्रिय-हस्तपम्प-नलीकूपयोः माध्यमेन “भूजलस्य पुनर्भरणस्य” कृते च केन्द्रसर्वकारात् धनस्य आग्रहं कृतवान् उपमुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् हिमाचलप्रदेशे ९० प्रतिशताधिकं ग्रामीणजनसंख्या अस्ति। यस्मिन् ६७ प्रतिशतं जनसङ्ख्यायाः आजीविकायाः कृषिः, उद्यानसंस्कारः, शाक-उत्पादनं च निर्भरं भवति। आधुनिककृषौ सिञ्चनस्य आवश्यकतां विचार्य सिञ्चनयोजनानां प्रचारः करणीयः भविष्यति। उपमुख्यमन्त्री रेखांकितवान् यत् द्रुतगतिना नगरीकरणस्य कारणेन उपनगरीयक्षेत्रेषु जलस्य स्वच्छतायाः च गम्भीराणि आह्वानानि उत्पद्यन्ते। उपमुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् वर्तमानयोजना जलजीवनमिशनम्, अमृतम् इत्यादिषु क्षेत्रेषु जलापूर्तेः, मलनिकासस्य च आवश्यकताः पूर्णतया न पूर्यन्ते। उपनगरीयक्षेत्रेषु जलस्य स्वच्छतायाः च सुविधानां प्रदानाय एतेषु क्षेत्रेषु व्यापकसीवरेज- स्वच्छतासेवानां विस्ताराय च पृथक् पृथक् मानदण्डानां समर्पितानां वित्तियसमर्थनस्य च आग्रहं कृतवन्तः उपमुख्यमन्त्री भारत/२०४७- जलसुरक्षितराष्ट्रस्य प्रति संकल्पस्य प्रति हिमाचलप्रदेशस्य प्रतिबद्धतां पुनः उक्तवान् तथा च दीर्घकालीनस्थायित्वं सुनिश्चय्य केन्द्रसर्वकारेण अधिकउदारवित्तपोषणस्य शिथिलनीतिसमर्थनस्य च तत्कालीनावश्यकताम् अपि दर्शितवान्।

केन्द्रेण सह समन्वयः एव हिमाचले विकासस्य मार्ग उद्घाटयिष्यति- राज्यपालः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। राज्यपालः शिवप्रतापशुक्लः अवदत् यत् हिमाचलसर्वकारस्य केन्द्रसर्वकारस्य च समन्वयः एव अत्र विकासस्य मार्ग उद्घाटयितुं शक्नोति। आपदाकाले हिमाचलसर्वकाराय साहाय्यं न दत्तं इति विषये सः अवदत् यत् केन्द्रीयदलस्य मूल्याङ्कनं राज्यसर्वकारेण दत्तं वक्तव्यं च भिन्नम् अस्ति। यदि एतादृशं किमपि अस्ति तर्हि राज्यसर्वकारः नूतनदिल्लीं गत्वा केन्द्रसर्वकारेण सह वार्तालापं कुर्यात्। केन्द्रं हिमाचलस्य अवहेलनां न करिष्यति। यदि कश्चित् दुर्बोधः अस्ति तर्हि एकत्र उपवेशनेन तस्य निराकरणं कर्तव्यम्। केवलं वदन् एव न भविष्यति। सः अवदत् यत् राज्यमन्त्रिणः स्वविभागसन्दर्भं केन्द्रमन्त्रिभिः सह वार्तालापं कुर्वन्तु। शुक्ल उवाच-यदि ममापि कुत्रचित् आवश्यकता अस्ति तर्हि अहम् अपि वदिष्यामि। मंगलवासरे स्वकार्यकालस्य वर्षद्वयस्य समाप्तेः अनन्तरं सः राजभवने प्रतिलिपि-उत्पीठिकापुस्तकं विमोच्य पत्रकारसम्मेलनं कृतवान्। शुक्लः अवदत् यत् केन्द्रात् बजटे हिमाचलप्रदेशाय प्रचुरं धनं दत्तम् इति वक्तुं शक्नोति। राज्यसर्वकारेण स्वस्य योगदानं प्रति ध्यानं दातव्यम्। केन्द्रीय- विश्वविद्यालयस्य कृते २५० कोटिरूप्यकाधिकं व्ययकं प्राप्तम्। केन्द्रसर्वकारः प्रमादं कृतवान् इति वक्तुं न शक्यते। परस्परं समन्वयः अत्यावश्यकः। केन्द्रात् आगच्छन्तं बजटं समये उपयोगप्रमाणपत्रं (यूसी) न दत्त्वा अन्यकार्यं प्रति प्रेषयितुं प्रश्नान् अपि उत्थापितवान्।

मादकद्रव्यव्यसनविरुद्धे अभियाने राजनीतिः न भवेत्

माननीयः राज्यपालः अवदत् यत् पुलिस मादकद्रव्यस्य दुरुपयोगस्य विरुद्धं स्वस्तरस्य कार्यं कुर्वन् अस्ति। न तु केवलं पुलिस एव तत् कर्तुं समर्थः भविष्यति इति। मादकद्रव्यव्यसनविरुद्धे अभियाने राजनीतिः न भवेत्। हिमाचले रक्षतु, मादकद्रव्यव्यसनं दूरं कुरुत, अस्माभिः एतेन घोषेण कार्यं कर्तव्यम्। शुक्लः अवदत् यत् अर्कीक्षेत्रे जनाः एकमासपर्यन्तं क्रीडाप्रतियोगितायाः आयोजनं कुर्वन्ति स्म, तस्याः उद्देश्यं च मादकद्रव्यव्यसनविरुद्धम् अभियानं चालयितुं भवति स्म। नालागढे अपि बालिकाः अस्मिन् दिशि कार्यं कुर्वन्ति स्म। शुक्लः उक्तवान् यत् अस्य विषये जन- आन्दोलनस्य आरम्भस्य आवश्यकता वर्तते। राज्यसर्वकारेण राज्ये व्यसननिवृत्तिसंस्थानां स्थापनायै भूमिव्यवस्था अवश्यमेव करणीया। बहवः जनाः जानन्ति यत् तेषां बालकः औषधं सेवते। कुटुम्बस्य गौरवं रक्षितुं वयं बालकस्य प्राणानां त्यागं कुर्मः। तस्य गौरवः तस्य जीवनात् बृहत्तरः अभवत्, एतदपि चिन्ताजनकम् अस्ति।

Exposure Visit: सिङ्गापुर- संपर्कन- भ्रमणार्थं हिमाचलतः गमिष्यन्ति त्रयः संस्कृतशिक्षकाः

मण्डीजनपदस्य डॉ. मनोजः डॉ. विवेकः च अध्यापनस्य नवीनप्रविधयः ज्ञास्यतः

डॉ. मनोजशैलः,

डॉ. विवेकः,

आशादेवी

हिमसंस्कृतवार्ता:- लघ्वीकाशी मण्डी।
हिमाचलप्रदेशस्य शिक्षाविभागः सयग्रशिक्षासहकारेण शिक्षायां गुणात्मकोन्नयनार्थं निरन्तरप्रयत्नाः कुर्वन् अस्ति। यस्मिन् अन्ताराष्ट्रीय- अन्तर्राज्य- स्तरस्य शिक्षकानां कार्यशालाः, एक्सपोजर-भ्रमणस्य च आयोजनं क्रियते। अस्मिन् सन्दर्भे प्रारम्भिकशिक्षाविभागस्य ६० टीजीटी, सी एण्ड वी, जेबीटी शिक्षकाः सिङ्गापुरस्य अन्ताराष्ट्रीयसंपर्कनभ्रमणार्थं चयनिताः सन्ति। एतद् दलम् ११ फरवरीतः २७ दिनाङ्कपर्यन्तं सिङ्गापुरस्य भ्रमणं करिष्यति अस्मिन् समूहे हिमाचलतः त्रयः संस्कृतशिक्षकाः अपि मण्डीमण्डले सेवां कुर्वन्तौ संस्कृतशिक्षकौ तेषु मण्डीनगरनिगमक्षेत्रस्य राजकीय- उच्चविद्यालये बिजनढलवाने सेवां कुर्वन् संस्कृतशिक्षकः डॉ. मनोजकुमार शैलः राजकीय- (बाल) वरिष्ठ-माध्यमिक- विद्यालये जोगिंदरनगरे सेवारतः डॉ. विवेकशर्मा च अस्मिन् अन्ताराष्ट्रीय- सम्पर्कन-भ्रमण- कार्यक्रमे भागं ग्रहीष्यतः। तत्रैव कुल्लू मण्डलस्य आनीतः एका संस्कृतशिक्षिका आशा देवी अस्मिन् भ्रमणे गमिष्यति। डॉ. मनोजशैलः अवदत् यत् सिङ्गापुरस्य अन्ताराष्ट्रीय- एक्सपोजर-भ्रमणस्य समये वयं शिक्षायां उत्तम- तकनीकानाम् अनुभवं करिष्यामः, अस्माकं शिक्षा- व्यवस्थायां

नूतनान् विचारान् ज्ञातुं कार्यान्वितुं च अवसरं प्राप्नुमः। अनेन सह राष्ट्रिय- राज्यस्तरस्य च सम्मानं प्राप्तवतां आदरणीयशिक्षकाणां समागमः अपि अस्माकं कृते बहु किमपि ज्ञातुम् अवसरं प्रदास्यति। अस्य अन्ताराष्ट्रीय- एक्सपोजर-भ्रमणस्य कृते संस्कृतशिक्षकत्रयाणां चयनार्थं हिमाचलप्रदेशसर्वकाराय, शिक्षाविभागाय, समग्र-शिक्षा- हिमाचलप्रदेशाय च डॉ. मनोजः कृतज्ञतां प्रकटितवान्। एक्सपोजर भ्रमणार्थं चयनिताः सर्वे शिक्षकाः शिमलायाः समग्रशिक्षानिदेशालये आहूताः सन्ति, यत्र २० फरवरी दिनाङ्के शिक्षामन्त्री माननीयः रोहितठाकुरः शिक्षकसमूहं सम्बोधयित्वा आवश्यकनिर्देशान् प्रदाय प्रेषयिष्यति। हिमाचलराजकीय- संस्कृतशिक्षकपरिषदा सिङ्गापुरस्य अन्ताराष्ट्रीयप्रसङ्गभ्रमणार्थं राज्यस्य त्रयाणां संस्कृतशिक्षकाणां चयने शिक्षाविभागस्य राज्यसर्वकारस्य च कृतज्ञता प्रकटिता, त्रयाणां शिक्षकानां कृते शुभकामनाः अपि प्रदत्ताः। परिषदा निवेदितम् यत् आशास्ति भविष्ये एषा संख्या अधिका वर्धते। अस्माकं संस्कृतशिक्षकाः अपि शिक्षाक्षेत्रे जामानान् परिष्कारान्, प्रौद्योगिक्याः उपयोगाः, विविधान् आयामान् च ज्ञात्वा छात्राणां लाभं कर्तुं समर्थाः भविष्यन्ति।

संस्कृतिं रक्षितुं संस्कृतम् आवश्यकम्- डॉ. अङ्कुरत्सः

हिमसंस्कृतवार्ता:- सचिनशर्मा, मोदीनगरम्, उत्तरप्रदेशः।

उत्तरप्रदेशसंस्कृतसंस्थानेन सञ्चाल्यमानायाः ऑनलाइन-भाषाशिक्षणयोजनायाः २०२५ तमवर्षस्य फरवरी मासस्य प्रेरणासत्रम् अभवत्। संस्थानस्य प्रशिक्षकेण शचिकान्तत्रिपाठिना बोधितं यत् अस्य प्रेरणासत्रस्य शुभारम्भः वैदिकमङ्गलाचरणैः प्रशिक्षुणा कौशलेन्द्रपाण्डेयेन कृतः। संस्थानगीतिका लक्ष्मीगुप्तया कृता, स्वागतगीतं च परमप्रकाशपाण्डेयेन कृतम्। अतिथिपरिचयः प्रशिक्षकेण सत्यममिश्रेण कृतः। संस्थानस्य समग्रवृत्तकथनं सहसमन्वयिकया राधाशर्मणा कृता। मञ्चसञ्चालनदायित्वं दिवाकरमणित्रिपाठिना एवं सचिनशर्मणा कृतम्। अनुभवकथनं प्रशिक्षुभिः रागिणिद्विवेदि-वीणाविनोदाम्बरकरैः कृतम्। अनन्या संस्कृतगीतेन सर्वेषाम् उत्साहवर्धनम् अकरोत्। मुख्यवक्त्रभिः डॉ. अङ्कुरत्सः प्रेरितं यत् "संस्कृतभाषां पठनाय ज्ञानस्य न अपि तु दृढेच्छायाः आवश्यकता भवति। भयं विना अवरोधं विना संस्कृतेन वदिष्यन्ति चेत् अस्माकं संस्कृतेः रक्षा भविष्यति अतः वयं निश्चयेन संस्कृतेनैव वार्तालापं कुर्मः।" अनेन तत्र उपस्थिताः संस्थानस्य निदेशकाः, प्रबन्धकाः, योजनासर्वेक्षकाः, शिक्षणप्रमुखाः, प्रशिक्षकाः प्रशिक्षवः च सङ्कल्पं स्व्यकुर्वन्। अन्तिमे धन्यवादज्ञापनं डॉ. सत्यप्रकाशमिश्रेण, शान्तिपाठश्च जीवनप्रकाशतिवारिणा कृतः। अस्मिन् प्रेरणासत्रे प्रायः शताधिकजनाः उपस्थिताः आसन्।

राष्ट्रीययोगक्रीडायां असमदलस्य साफल्यम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- नयनज्योतिशर्मा, गुवाहाटी

गतः १३ फरवरी, २०२५तः १६ फरवरी, २०२५ पर्यन्तं पीरापाण्ड- एकोवाटिक- कम्प्लेक्स- थिरीभन्तपुरं, केरल इत्यस्मिन् स्थाने आयोजिते ४९ तम ज्येष्ठ-राष्ट्रीय-योग-क्रीडा-प्रतियोगितायां असमदलेन रूपस्य एकं तथा ब्रह्मस्य पदकद्वयम् अलभत्। विंशत्याधिकक्रीडकैः युक्तः असमदलेऽस्मिन् माजुल्याः माधुर्यशर्मा डिब्रुगडस्य प्रणवचाङ्गायोः बालकशाखायां रूपस्यपदकमलभताम्। एवं बालिकायाः रिडीमिक इति शाखायां शोनितपुरस्य निकिताकोचपूरवीवैश्ययोः ब्रह्मस्य पदकम् अलभताम्। पुनश्च फ्री- फ्लो- योगदलीय- नृत्यप्रतियोगितायां प्रणवचाङ्गा-माधुर्यशर्मा- निकिताकोच- अङ्कितादत्त- हर्षितागोस्वामिभिः दलेन पुनरेकं ब्रह्मस्य पदकं अलभन्। विशेषं यत् एतान् क्रीडकान् गतः ६-९ फरवरीयावत् राज्यिकयोगकेन्द्रे निर्वाणे जायमाने प्रशिक्षणशिबिरे असमयोगसंस्थायाः करिकरी-सञ्चालकः प्रशिक्षकः विचित्रबरावर्येण, मुख्यप्रशिक्षकत्वेन प्रभातचन्द्रबरावर्येण प्रशिक्षितवन्तौ। प्रतियोगितायामस्यां असमतः क्रीडानियन्त्रकत्वेन निजराबरा- मितालीदास-टुटुमनीदेवी च उपस्थितवत्यः इति असमयोगसंस्थायाः साधारणसम्पादकः प्रभातचन्द्रबरावर्येण सूचयते। क्रीडकेषु माधुर्यशर्मा गुवाहाटीस्थः कृष्णकान्त- सन्दिप- सर्वकारीय-संस्कृत- महविद्यालयस्य स्नातकपाठ्यक्रमस्य छात्रः वर्तते।

Supreme Court- याचिशिक्षकानां त्रिमासाभ्यन्तरे २०१४ तः आर्थिकलाभान् प्रदातुमादेशः

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. पद्मानाभः, शिमला।

सर्वोच्चन्यायालयेन हिमाचलप्रदेशस्य शिक्षाविभागाय निर्देशितं यत् याचिशिक्षकानां २०१४ तः एव सर्वे आर्थिकलाभाः त्रिमासाभ्यन्तरे प्रदेयाः। आदेशस्य अवहेलनायां शिक्षाविभागस्य उच्चाधिकारिणः व्यक्तिगतं सर्वोच्चन्यायालये उपस्थितिं कर्तुं प्रवर्तिष्यन्ते। सर्वोच्चन्यायालये सोमवासरे मस्तरामशर्मा, इंदरसिंह, धर्मपाल इत्यादीनां अवमाननासिविलयाचिकायाः (संख्या १५४/२०२४) वादे राकेशकंवरः (शिक्षासचिवः, हिमाचलप्रदेशसर्वकारः), डॉ. अमरजीतकुमारशर्मा (निदेशकः उच्चशिक्षा, हिमाचलप्रदेशसर्वकारः) इत्येतयोः विरुद्धं श्रवणं जातम्। अस्य वादस्य निर्णयं कुर्वन्तौ सर्वोच्चन्यायालयस्य खण्डपीठस्य न्यायाधीशौ बीआर गवाई तथा अगस्टाइन जॉर्ज मसीह आदेशं दत्तवन्तौ यत् हिमाचलस्य

शिक्षाविभागः २०१७ तमस्य वर्षस्य सर्वोच्चन्यायालयेन दत्तानां आदेशानां तत्क्षणमेव पालनं करोतु, त्रिमासाभ्यन्तरे च तान् आदेशान् कार्यरूपेण स्थापयतु। अस्मिन्नकरणे अधिवक्ताः शरंगवर्मा, गौरवशर्मा, विनोदशर्मा च न्यायालये याचिकाकर्तृणां पक्षे वादं प्रपन्नवन्तः। ते उक्तवन्तः यत् भारतीयसंविधानस्य अनुच्छेद १३९ अनुसारं एस्पलपी सिविल संख्या ५५२९/२०१३ अन्तर्गतं ७ जुलाई २०१७ तयां सर्वोच्चन्यायालयेन आदेशः प्रदत्तः ये याचकाः ये नियमित- आधारेण शिक्षकाः (लेक्चररः स्कूल- काडर) सन्ति, ते वरिष्ठतासूच्यां कालावधिः (टेन्योर) प्रवक्ता (लेक्चररान्) उपरि स्थानं प्राप्नुयुः। किन्तु शिक्षाविभागेन १७ दिसंबर २०१८ तयां नियमित (रेगुलर) शिक्षकान् परित्यज्य कालावधिः (टेन्योर) शिक्षकान् नियमितीकृतः। एतेन कारणेन याचिकाकर्तारः अवमाननायाचिकां (संख्या २१०२/२०१८) सर्वोच्चन्यायालये दत्तवन्तः। ततः अनन्तरं शिक्षाविभागेन सर्वोच्चन्यायालये शपथपत्रं दत्त्वा क्षमायाः याचनां कृत्वा स्वदोषपरिहाराय न्यायालयस्य आदेशानां पालनं कर्तुं स्वीकृतवान्। हिमाचलसर्वकारस्य पक्षतः अधिवक्ताः वैभवश्रीवास्तवः, सुगंधा आनंद च वादं प्रपन्नवन्तौ। विनोदशर्मणा प्रोक्तं यत् न्यायालयेन अस्मिन्नकरणे सर्वकाराय त्रिमासकालः दत्तः अस्ति

प्रह्लाद रा. जोशीवर्यः स्पष्टीकरोति देशव्यापी आन्दोलनम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- निश्चिन्तान्तपाण्डेयः, नमाटि, नलवारि, असम । माननीयानां कुलपतीनाम् आचार्याणां प्रह्लाद रा. जोशीमहाभागानां नेतृत्वे कुमारभास्करवर्म- संस्कृत- पुरातनाध्ययन- विश्वविद्यालयः स्पष्टीकरोति यत् संस्कृतभाषा भारतस्य सांस्कृतिक- बौद्धिक- परम्परायाः मूलभाषा अस्ति।

डी. एम. के. सांसदसदस्येन दयानिधिमरण इत्यनेन लोकसभायां दत्तं संस्कृतभाषायाः कृते अपमानजनकं वक्तव्यम् अत्यन्तं निन्दनीयम् अस्ति। एतत् वचनं नहि केवलं भारतस्य भाषापरम्परायाः विरुद्धम् आघातं करोति, अपि तु अस्माकं सांस्कृतिक-अस्मितायाः अपि विरोधी अस्ति। अस्माकं विश्वविद्यालयः केन्द्रीय- संस्कृत- विश्वविद्यालयेन (सीएसयू) उद्घोषितं देशव्यापी- आन्दोलनं पूर्णतः समर्थनं करोति तथा स्वकीयं सक्रियतां सुनिश्चितं करोति। संस्कृतभाषा केवलं भारतस्य प्राचीनतमा भाषा नास्ति, अपितु सा विश्वस्य बौद्धिक-सम्पदायाः आधारशिला अपि अस्ति। लोकसभा-अध्यक्षेण ओम्बिरलामहाभागेन संस्कृतभाषायाः महत्त्वं प्रतिपाद्य ये स्थूल-उपायाः स्वीकृताः, तेषां विश्वविद्यालयः ससम्मानपुरस्सरं प्रशंसां करोति। अस्माभिः अपेक्ष्यते यत् डीएमके- सांसदः दयानिधिमरणः स्वस्य अनुचित-वक्तव्याय संसदि सार्वजनिकरूपेण क्षमायाचनां करोतु। यदि सः एवं न करोति, तर्हि कुमारभास्करवर्म- संस्कृतपुरातनाध्ययन- विश्वविद्यालयः अपि देशव्यापिविरोधी- आन्दोलने भागं ग्रहीष्यति तथा संस्कृतभाषायाः गौरवस्य संरक्षणाय सर्वान् आवश्यकोपायान् अवलम्बिष्यति। प्रोक्तञ्च- भारतस्य प्रतिष्ठे द्वे संस्कृतं संस्कृतिस्तथा। संस्कृतभाषा अस्माकम् अस्मिता अस्ति, अतः एतस्याः कथमपि अपमाननम् असह्यं वर्तते।

सांसदस्य दयानिधिमरणस्य लोकसभायां संस्कृतविरोधि-वक्तव्यस्य विषये विरोधम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- रविन्द्रः। भगवानदास-आदर्शसंस्कृतमहाविद्यालयस्य प्राध्यापकाः, कर्मचारिणः, छात्राः च डीएमके- सांसदस्य दयानिधिमरणस्य संस्कृतविरोधिवक्तव्यस्य विषये क्रोधेन विरोधं कृतवन्तः। सः सांसद दयानिधि मरणस्य वक्तव्यस्य निन्दां कृतवान्। प्रधानाध्यापकः डॉ. बी. के. सिंहदेवः अवदत् यत् संस्कृतभाषा भारतस्य धरोहरम् अस्ति। संस्कृतस्य विरोधः भारतीयसंस्कृतेः, परम्परायाः, सभ्यतायाः च विरोधः एव। सर्वाः भाषाः संस्कृतात् उत्पन्नाः। सांसदस्य संस्कृतविरोधः भारतविरोधी मानसिकतां दर्शयति। संस्कृतस्य प्रयोगं प्रोत्साहयितुं लोकसभा अध्यक्षस्य ओम बिरला इत्यस्य प्रयत्नस्य अपि प्रशंसाम् अकरोत्।

संस्कृतस्य विरोधः भारतस्य एव विरोधः- डॉ. लालसिंहपठानिया

संस्कृतं भारतस्य आत्मा वर्तते। तस्मात् संस्कृतस्य विरोधः भारतस्य एव विरोधः वर्तते इति कथितं डोहगोस्थस्य सनातनधर्म- आदर्श-संस्कृत- महाविद्यालयस्य प्राचार्येण डॉ. लालसिंहपठानियावर्येण। संसदि डीएमकेसांसद- दयानिधिमरणद्वारा प्रदत्तस्य संस्कृतविरोधिवक्तव्यस्य विरोधे हिमसंस्कृतवार्तामाध्यमेन पठानियावर्येण इमे भावाः प्रकटिताः। तस्य मतानुसारं भारतस्य प्रत्येकं भाषायाः प्राणाः वस्तुतः संस्कृतमेव। यद्यपि जनगणनाकाले कोटिशः जनाः प्रत्यक्षतया प्रथमभाषारूपेण संस्कृतं न उल्लिखितवन्तः किन्तु न केवलं भारतीयाः अपि तु विदेशेषु विद्यमानाः प्रवासीभारतीयाः नेपालदेशीयाः इण्डोनेशीयादिदेशानां जनाः अपि दिवसे 25-50% शब्दान् संस्कृतस्य एव तत्सम- तद्गवरूपेण उच्चारणं कुर्वन्ति। अतः अल्पाः जनाः एव संस्कृतभाषाभाषिणः इति दयानिधेः कथनम् असङ्गतमेव। अन्यच्च शतकोट्यधिकहिन्दवस्तु आदिनं पूजाप्रसङ्गे तीर्थदर्शनसन्दर्भे भाषाव्यवहारे च संस्कृतस्यैव अधिकाधिकम् उपयोगं कुर्वन्ति। संस्कृतस्यैव इदं महत्त्वम् अवलोक्य संस्कृतनिबद्धशास्त्राणि अध्येतुं तु नासासदृशवैज्ञानिकसंस्थया अपि अनुसन्धानं कार्यते। पठानियावर्येण सम्मानितस्य जनप्रतिनिधेः मारनमहोदयस्य संस्कृतविरुद्धम् इदं मतं पूर्णतया खण्डयित्वा इदमपि उक्तं यत् जनताद्वारा चिताः प्रतिनिधयः एव यदि परमसम्मानितभाषायाः विषये अनेन प्रकारेण दुर्भावं प्रकटयिष्यन्ति तर्हि निश्चयेन जनता अपि अग्रिमपर्याये एतादृशानां चयनविषये अवधानं करिष्यन्ति इति।

प्रेम हि धर्मः

वस्तुतः धर्मः इत्युक्ते नान्यत्किमपि वस्तु, अपि तु तत् केवलं निष्कामप्रेम एव। प्रकृतिप्रेम, जीवप्रेम, भगवत्प्रेम इत्यादिकं हि धर्मस्वरूपम्। प्रेमादतिरिच्य नान्यः कोऽपि अपरधर्मः वर्तते जगति। प्रेम हि धर्मस्य मूलम्। प्रेमविहीनं धर्मः, अधर्मः। अहिंसा हि परमः धर्मः। अन्तःकरणे यावत् निष्कामप्रेमभावः न स्फुरति, तावत् घोरतपश्चरणेन अपि जीवने न किमपि सिद्ध्यति। एकेन लघुप्रसङ्गेन अस्य भावस्य पुष्टीक्रियते अत्र। नारदपुराणे कयोश्चन दम्पत्योः एकः प्रसङ्गः आयाति। पतिः प्रतिदिनम् आखेटे रतः। सः वने विचरतः बहून् पशून् हतवान्। पत्युः अनेन पशुहिंसाजन्येन कार्येण पत्नी नितरां खिन्ना अभवत्। सा धर्मपरायणा, सुशीला च नारी आसीत्। तस्यै पतिकार्यं सर्वथा नारोचत। तस्मात् सा अहिंसावृत्तिं धारणाय नानाज्ञानसम्बद्धेन वचनेन तमुद्दिश्य प्रबोधयितुम् आरब्धवती।

स्वामिन्! एतेषां निर्बोधपशूनां हिंसा परित्यज्य भगवतः जनार्दनस्य आराधना क्रियताम्। पशुहिंसाकार्यं न कदापि न्यायोचितं कार्यं भवितुमर्हति, अपि तु अनेन अपराधेन परिणामे नरकयातना हि भोक्तव्या भवेत् भवता। अतः इतः

परं केवलं भगवद्भजनं क्रियताम्। पुराणेषु कथ्यमानमस्ति यत् 'अहिंसा परमो धर्मः' इति। यः हिंसायां प्रवृत्तः भवति, तस्य समस्त-धर्मः निरर्थकः भवति।

स्वामिन्! विद्वद्भिः जीवहिंसा षड्विधा उक्ता। प्रथमः हिंसकः सः, यः हिंसार्थम् अनुमोदनं करोति। एवं द्वितीयः, यः प्राणिनं हन्ति। तृतीयः, यः विश्वासम् उत्पाद्य प्राणिनं मृत्युजाले पातयति। चतुर्थः, यः मृतप्राणिनः मांसं भुङ्क्ते। पञ्चमः, यः मांसं पक्त्वा प्रत्येति। तथैव षष्ठः हिंसकः सः, यः तन्मांसं खादनाय परिवेषयति चेति। एते सर्वेऽपि हिंसकाः स्युः। विद्वान् पुरुषः सर्वदा हि हिंसायुक्तं धर्मम् अधर्मे हि कथयति। मनुष्यस्य दयाभावः हि श्रेष्ठः। अत एवाहं भवतः हितार्थं हि वारं वारं पशुहिंसाकार्यं त्यक्तुं भवन्तं बोधयन्त्यस्मि। अतः तत्कार्यं सर्वथा परित्यज्यताम्, एवञ्च संप्रति पशवः कृपया रक्ष्यन्ताम् इति।

वस्तुतः नारी लक्ष्मीस्वरूपिणी भवति। तस्याः प्रबोधनेन पतिः अचिरेण सर्वविधहिंसातः निवृत्तः अभवत्, भगवद्भजने च प्रवृत्तः जातः। एवं यदि हिंसाभावं परित्यज्य जगतः सर्वान् प्रति प्रेमाचरणस्य अभ्यासः क्रियते तर्हि शनैः इदं जगत् हि प्रेममयं, प्रेमस्वरूपं वा परिलक्ष्यते। सः प्रेमस्वरूपः नान्यः कोऽपि, अपि तु साक्षात् श्रीपरमेश्वरः हि वर्तते इति, शुभम्।

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

श्रीरामः प्रियमाणं जटायुं मिलित्वा तस्य मोक्षं प्राप्तुं साहाय्यं कृतवान्।

काचित् रोचका वार्ता

लेपाक्षीनगरस्य विषये रोचकानि तथ्यानि

अत्रैव रावणः जटायो उपरि आक्रमणं कृत्वा तस्य पक्षान् छिन्नवान्। अतः जटायुः भूमौ पतितवान्। पतितस्थानम् आन्ध्रप्रदेशस्य आधुनिकलेपाक्षी अस्ति। वाल्मीकिरामायणस्य अनुसारेण अत्रैव

"लौकिकन्यायकोशः"

"नटाङ्गनान्यायः"

नटानां स्त्रियः रङ्गमञ्चं गताः कस्य त्वम् इति पृष्ठे सति तव एव अहम्?

एव तव अहम् इति समादधति। अजादेद्वितीयस्य इति पाणिनीयसूत्रस्य भाष्ये पतञ्जलिमहर्षिणा (६-१-२३) प्रयुक्तः अयं न्यायः।

यथा- यथा नटानां स्त्रियो रङ्गगता यो यः पृच्छति कस्य यूयं कस्य यूयमिति तं तं तव इत्याहुः। एवं व्यञ्जनान्यपि यस्य यस्याचः कार्यमुच्यते तं तं भजन्ते। (सा.३.७०)

-डॉ. वर्षा प्रकाश टोणगांवकर
पुणे/ महाराष्ट्रम्